

פרשת כי תצא

חשיבות לומדי תורה בדחקות

פרשה שלימה נתייחדה בפרשת כי תצא (כב, יג): "כי יקח איש אשה ובא אליה ושנאה, ושם לה עלילות דברים והוציא עליה שם רע" וגו'. אשר לפי הנראה, שאין זה שייך לרוב בני אדם. אמנם מכיון שהתורה היא נצחית, הרי שייכת היא בענין עבודה לכל אחד, ויש ללמוד ממנה מוסר והדרכה בעבודת האדם, וכמנן שיבואר.

והוא ע"פ מה שכתב האור החיים הק' כאן על פסוקים אלו, וזה לשונו: "דברה תורה כנגד בני אדם אשר חוזרים פניהם מן התורה, כאומרים כי היום קצר למה שצריך להשתדל על המחיה, ועליהם אמר הכתוב, כי יקח איש אשה - זאת התורה המאורשה, ובא אליה - שכבר זרחה עליהם אורה של תורה בהר סיני וקבלו הלוחות, ושנאה - פירוש שאין לכם חפץ לתת לה עונתה כמשפט, וכשבא מוכיח לדבר אליו למה תמאס אשת נעורים, משיב כי אין התורה זנה ומפרנסת, והוא צריך למחיה, גם אינו רואה סימן ברכה מאמצעות לימודה, הגם כי יעסוק בה אין נפתחים לו שערי פרנסה טובה, ואדרבה, רואה כי כל האנשים שרחקוה ואינם חושבים בה כל עיקר בתיבה מלאים כל טוב. והוא אומרו, ושם לה עלילות דברים, והוציא עליה שם רע באומרו את האשה הזאת לקחתי - פירוש שאינו כופר בליקוחיה, אלא שאומר, ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים - פירוש לשון חוזק כי עוסקיה סביב יחנו לדפוק על דלתי אחרים למצוא טרף".

וממשיך שם: "מודיע הכתוב, כי הקב"ה שהוא הנקרא אבי הנערה, וכנסת ישראל יתבעו עלבונה של תורה לפני ב"ד הגדול וכו'. והוא מה שאמרו בזוהר (ח"ג פ) כי עתיד הקב"ה לתבוע עלבונה של תורה וכו', והנה טענת העומד לתבוע עלבונה כתובה לפנינו, באומרו ואמר אבי הנערה אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה לאשה, פירוש, לא נתתיה לעגנה בקרן זווית, אלא להתנהג עמה במנהג אשה לכל יגרע שארה כסותה ועונתה, כמו שמפורשים שלשת הדברים בספר הזוהר (תיקונים ו) שכולם צריכין לתורה. וישנאה וכו', ונותן טעם ההרחקה מפני שלא מצא בה תוקף וחוזק. והוא אומרו, והנה הוא שם עלילות וגו', דקדק לומר: והנה הוא, להעיר כי אין זה אמת שלא גרם לו אלא השונא (היזה"ר) השוכן בקרבו, ואלה בתולי בתי, והיו הדברים ברורים כשמלה כמה מעלות וחוזק התורה, שתחילת כל דבר כל העולם כולו בה נברא, בשבילה נברא, ובה מתקיים, וכל טובה הצפונה לעולם הבא ואוצרות החיים והטוב נקנים בה".

דהיינו, אדם המזניח לימודו ועסק התורה שלו מחמת שאומר שאינו מוצא על ידיה עשירות ותענוגי עוה"ז, על זה באה התורה הק' ומסבירה שטעם לטענות אלו, הוא משום שאינו מחשיב התורה הק' מחמת שהיא תורת ה', רק מחשיב התורה משום שרוצה להגיע על ידיה לעשירות וכבוד ושאר תענוגי עוה"ז, וכשרואה שאינו מגיע על ידי התורה להשאפות שחלם עליהם, מזניח עסק התורה. וכל זה הוא רק מעצת היצר, שאינו מגיחו להתבונן מהי חשיבות התורה.

והאור החיים הק' ממשיך ואומר מהו התיקון לאדם הזה: "ואומרו ולו תהיה לאשה, פירוש, הגם שאין חיוב בתלמוד תורה אלא קביעות עתים, אדם כזה שהוציא שם רע עליה, צריך לשקוד על דלתותיה כל יום וכל הלילה, ולא יוכל לשלחה כל ימיו. וכזה מצינו להם לרז"ל שאמרו שבעל תשובה אם היה רגיל ללמוד דף אחד ילמוד שנים, וכן על זה הדרך. וזה בעל תשובה משאר העבירות, אבל מוציא שם רע על התורה, משפטו - כל ימיו עמה ישב, תורתו אומנתו!".

דהיינו, דאחד מן הטעמים לאנשים שמרחיקים את עצמם מהתמדת לימוד התורה, הוא משום שיצה"ר מקרר את האדם מהתמדת התורה, ומחמת הטענה שסוף סוף הרי אין רואים פירות מהתורה, איפה העושר והכל טוב. על זה באה התורה הק' ומלמדת את האדם, שידע שמחשבות אלו הם מהיצר אשר מוציא שם רע על התורה. והתיקון לזה מה שהוציא שם רע על התורה ולומדיה - שצריך לקבל על עצמו להגות בתורה הק' כל ימיו.

חטא המרגלים שהוציאו דבה רעה על לומרי התורה

ובאמת, כל ענין זה מובא כבר בזוהר הק' פרשת שלח (דף קס ע"א), שמפרש שזה הי' חטא המרגלים שהוציאו דיבה רעה על התורה, וזה לשון הזוהר הק': "וישבו מתור הארץ, וישבו תיכון לסטרא בישא, ותיבין מארחא דקשוט, אמרי מה איכפת לך, עד יומא לא חמינא טב לעלמא, אעמלנא בה ביתא ריקם".
 [ו-ישבו מתור הארץ, וישבו, שבים לצד רע ושבים מדרך האמת, אומרים מה איכפת לנו, עד היום לא ראינו טוב לעולם, עמלנו בה (בתורה) והבית ריקם].

"אפס כי עז העם, תקיף הוא, דלא יחשיב כל עלמא כלל, בגין דיהא לה עותרא סגיא לאשתדלא בה, מאן הוא דיזכי בה ודאי אפס כי אז העם היושב בארץ, מאן דבעי למזכי בה בעי למהוי תקיף בעותרא, כמה דאת אמר (משלי יח) ועשיר יענה עזות, והערים בצורות גדולות, בתין מלין כל טובא דלא יחסרון מכלא, ועם כל דא וגם ילדי הענק ראינו שם, בעי גופא תקיף גיבור כארי בגין דהיא מתשת חילה דבר נש לאשתדלא בההוא איסור והיתר טמא וטהור כשר ופסול מאן ייכול לזכאה בה". [אפס כי עז העם, חזק הוא, שלא יחשיב כל העולם כלל, מפני שיהא לו עושר רב לעסוק בו, מי הוא שיזכה בה ודאי אפס כי עולם הזה העם היושב בארץ, מי שרוצה לזכות בה צריך להיות חזק בעשירות, כמו שאתה אומר ועשיר יענה עזות, והערים בצורות גדולות בתים מלאים כל טוב שלא יחסרו מהכל, ועם כל זה וגם ילדי הענק ראינו שם צריך גוף חזק גבור כארי מפני שהיא מתשת כחו של אדם לעסוק באותו איסור והיתר, טמא וטהור, כשר ופסול מי יוכל לזכות בה?]. "במלין אלין ויניאו את לב בני ישראל, בגין דאפיקו שום ביש עלה כמה דאת אמר ויצאו דבת הארץ" [בדברים אלו ויניאו את לב בני ישראל, מפני שהוציאו שם רע עליה כמו שאתה אומר ויצאו דבת הארץ].

וממשיך שם הזוהר הק': "אנון בני מהימנותא מאי קא אמרי, אם חפץ בנו ה' ונתנה לנו, כיון דישתדל בר נש ברעותא דלבא לגבי קודשא בריך הוא לא בעי מנן אלא לבא, ויסתמרון ההוא רשימא קדישא, דכתיב (ישעיה ס) ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ, אבל בה' אל תמרדו, בעי דלא ימרדון באורייתא, דאורייתא לא בעי עותרא ולא מאני דכספא ודהבא, ואתם אל תיראו את עם הארץ, דהא גופא תבירא, אי ישתדל באורייתא ישכח אסותא בכלא, הדא הוא דכתיב (משלי ג) רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך, וכתיב ולכל בשרו מרפא, וכל אנון מקטרגי אנון מכרזאן ואמרי פנו אתר לפלניא עבדא דמלכא, בגין כך אל תיראו, כי לחמנו הם, אנון בגרמיהו מזמנן מזוני בכל יומא לאנון דמשתדלי באורייתא כמה דאת אמר (מלכים א, יז) ואת העורבים צויתי לכלכלך, וכתיב והעורבים מביאים לו לחם ובשר". [אלו בני האמונה מה הם אומרים,

אם חפץ בנו ה' ונתנה לנו, כיון שיעסוק בן אדם ברצון הלב, לגבי הקב"ה לא מבקש מאתנו אלא לב, וישמרו אותו רושם קדוש שכתוב ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ, אבל אך בה' אל תמרודו, צריך שלא ימרדו בתורה, התורה לא צריכה עושר ולא כלי כסף וזהב, ואתם אל תראו את עם הארץ, שהרי גוף שבור אם יעסוק בתורה ימצא רפואה בכל, זה הוא שכתוב רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך, וכתוב ולכל בשרו מרפא, וכל אלו מקטרגים הם מכריזין ואומרים פנו מקום לפלוני עבד המלך, משום כך, אל תראו כי לחמנו הם - הם בעצמם מזמנים מזונות בכל יום לאלו שעוסקים בתורה כמו שאתה אומר, ואת הערבים צויתי לכלכלך, וכתוב והערבים מביאים לו לחם ובשר¹].

אמנם, המקור למחשבות אלו בא מהרוח הנושבת והמושפעת מהעולם ומאנשים שאינם מעולם התורה, אשר עיקר עסקם הוא רק להשגת גשמיות, ואינם יודעים החשיבות של לומדי התורה ועוסקי², ולכן לשיטתם יש מקום לטענת היצר המסית ואומר "הרי אין רואים פירות, דהיינו עשירות והרחבה אצל לומדי התורה". אבל האמת היא, שחשיבות לומדי התורה ועוסקי³ גדלה עד למאוד, ואדרבה, דוקא על ידי לומדי התורה באה ההשפעה לעולם, וגם אלו שמסייעים ומחזיקים לומדי התורה - עיקר השפעתם באה על ידי לומדי התורה, וכמו שכתב האור החיים הק' בפרשת קדושים (יט, יג): "שאין העשירים אלא מרזב אשר הוכן להסתפקות הצורך לצדיקים".

טעם שאין הרחבה לכל לומדי התורה

אוצר החכמה

וכן כתב הרמ"ק רבי יעקב יוסף מאוסטראה וצ"ל בספרו רב ייבי בפרשת בשלח עה"פ "ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתי אם לא". וכתב, שחז"ל אמרו על הפסוק בראשית ברא א', שכל העולם נברא בשביל ישראל שנקרא ראשית ובשביל התורה שנקרא ראשית, ולכן נמצא דכשישראל מקיימים התורה והמצוות, הם ממשיכים השפע ופרנסה לעוה"ז, וא"כ לפי זה הקשה, למה רואים שת"ח שעוסקים בתורה ומצוות הם עניים, ואותן עמי הארץ שאינם עוסקים בתורה ובמצוות יש להם עשירות, ולא עוד, אלא שהאומות העולם שהם גרועים מעמי הארץ שאינם בכלל תורה ומצוות, יש להם יותר שפע ופרנסה מבני ישראל.

וכתב לתרץ וזה לשונו: "התירוץ הוא לנסות את ישראל, שאם היה נמשך השפע ופרנסה דווקא למי שעוסק בתורה ומצוות, נמצא שיהיה עבודתו על מנת לקבל פרס, שיסברו שצריך לעסוק בתורה ומצוות כדי שיהיה לו פרנסה. לכך מנסה השי"ת שאינו נותן השפע ופרנסה דוקא למי שעוסק בתורה ומצוות, אלא נותן השפע ופרנסה גם למי שאינו עוסק בתורה ומצוות, ואדרבה ברוב יש להם פרנסה אותן שאינם עוסקים בתורה ומצוות, א"כ מי שעוסק בתורה הוא בודאי לשם שמים ולא לקבל פרס, והם ממשיכין השפע ופרנסה לעוה"ז ע"י התורה ומצוות שעושים, והם בעצמם יש להם פרנסה בדוחק".

ובזה מסביר הפסוק: "ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" - שהקב"ה ממשיך פרנסה ע"י הת"ח העוסקים בתורה ומצוות, אמנם הת"ח בעצמם שעל ידם נמשך שפע הפרנסה לעולם להם הפרנסה בדוחק, רק "ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו" - העם הם עמי הארץ שיוצאים לשוק ומרויחים במשא ומתן הם לוקטים השפע ופרנסה שיוור מן השמים דבר יום ביומו".

וממשיך שם לומר, שהטעם בזה: "התירוץ הוא, למען אנסנו הילך בתורתי אם לא, השי"ת מנסה את הת"ח אם יעסוק בתורה ומצוות גם שיהיה להם פרנסה בדוחק, ולכך אמרו רז"ל (אבות פ"ו מ"ה): כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, בשביל שאמרו רז"ל (שבת פג ע"א) על הפסוק (במדבר יט, ד) זאת התורה אדם כי ימות באוהל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, והאיך הוא

ממית עצמו על התורה, אלא בשביל שעוסק בתורה ומצות אין לו פנאי לעסוק במלאכה לפרנס את עצמו, וחיייו חיי צער שאין לו כי אם פת במלח, זהו מסירת נפש שממית עצמו על התורה, וזהו נסיון גדול". עכ"ל.

דברי סופרים

גודל השכר של לומדי תורה מתוך הדחק

ואמנם זאת צריך לידע, שאף שזה נסיון גדול ללומדי תורה, מכל מקום יש לזכור שאין נסיונם ודוחקם נשכח בשמים, ושכרם הרבה מאוד, כמו שאיתא בתנא דבי אליהו (רבה פרק כא): "אמרו חכמים, כשירד משה מהר סיני וראה את הסרחון שסרחו ישראל במעשיהם, נסתכל משה בלוחות וראה את כתבן שפרח מעליהם, מיד שברן משה תחת ההר, ומיד נתאלם משה, ולא יכול להשיב דבר. באותה שעה נגזרה גזרה על ישראל שילמדו תורה מתוך הצער, ומתוך השעבוד, ומתוך הטלטול, ומתוך הטרורף, ומתוך הדחק, ומתוך שאין להם מזונות, ובשכר אותו הצער עתיד הקב"ה לשלם שכרם לימות בן דוד כפול ומכופל".

ועל כן אמרו במדרש תנחומא (פרשת נח אות ג): "כתיב (איוב כח, יג) 'ולא תמצא בארץ החיים', ומאי לא תמצא בארץ החיים, וכי בארץ המתים תמצא? אלא שלא תמצא תורה שבעל פה אצל מי שיבקש עונג העולם, תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה, אלא במי שממית עצמו עליה וכו'. ובפרשה שניה (של ק"ש) כתיב בה, בכל לבבכם ובכל נפשכם, ולא כתב בכל מאדכם, ללמדך, שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבעל פה, לפי שיש בה צער גדול ונדוד שנה, ויש מבלה ומנבל עצמו עליה, לפיכך מתן שכרה לעולם הבא, שנאמר "העם ההולכים החושך ראו אור גדול", אור גדול, אור שנברא ביום ראשון, שגנזו הקב"ה לעמלי תורה וכו', שבזכותן העולם עומד".

והטעם שאין מתן שכר של לומדי תורה כאן בעוה"ז, הוא פשוט, לפי שעוה"ז הגשמי הוא מדי קטן ומצומצם כדי לקבל אור גדול הזה המגיע ללומדי התורה ועוסקי', וכמו שכתב האור החיים הק' בפרשת קדושים (יט, יג) וזה לשונו: "עוד ירמוז ע"ד אומרם ז"ל כי בני תורה אין להם פרנסתם בעולם הזה, וכאומרם (ילקוט משלי רמז תתקל"ד) שאמרה תורה מפני מה בני עניים, והטעם הוא שמעתי טעם נכון משם האר"י ז"ל כי אין העולם יכול לסבול רוב הטובה אשר תנתן בשביל הצדיקים, לזה אינו משפיע אלא לבינונים, ודרך שם יהיו ניזונים בני תורה, הא למדת שאין העשירים אלא מרזב אשר הוכן להסתפקות הצורך לצדיקים".

ולזה מובן הסיפור המובא במדרש רבה (שמות פרשה נב): "מעשה בתלמיד אחד של רבי שמעון בן יוחאי שיצא חוצה לארץ ובא (בחזרה) עשיר, והיו התלמידים רואים אותו ומקנאין בו והיו מבקשים הן לצאת לחוצה לארץ, וידע ר' שמעון (ממחשבותיהם לכן) והוציאן לבקעה אחת של פני מרון, והתפלל ואמר בקעה בקעה מלאי דיגרי זהב, התחלה מושכת דיגרי זהב לפנינהן, אמר להם אם זהב אתם מבקשים הרי זהב, טלו לכם. אלא היו יודעין כל מי שהוא נוטל עכשיו, חלקו של עולם הבא הוא נוטל, שאין מתן שכר התורה אלא לעולם הבא".

ועוד טעם חשיבות וגדלות של הלומדי תורה מתוך הדחק, הוא כמו שאמר הרה"צ רבי משה קליערס זצ"ל רבה של טבריה, שהי' מרגלא בפומיה לומר בשם הרה"ק רבי חיים אבד"ק וורידבורג זצ"ל אחיו של המהר"ל מפראג, שאלמלי היו יודעים לומדי תורה את גודל השכר לעמלים בה מתוך הדחק, לא היו רוצים לעסוק בתורה רק מתוך הדחק.

דהיינו, שלעמל וללמוד תורה מתוך הדחק הוא מדריגה גבוהה ומיוחדת, החשובה הרבה יותר על מי שלומד תורה שלא מתוך הדחק. וכן הוא מפורש בגמרא מ"ס סוטה (מט ע"א) גודל החשיבות של לומדי

תורה מתוך הדחק: "אמר ר' יהודה בריה דרבי חייא, כל העוסק בתורה מתוך הדחק [רש"י: שמוזנתי] קשין עליו ואעפ"כ יושב ועוסק בתורה תפלתו נשמעת. רבי אחא בר חנינא אומר אף אין הפרגוד [רש"י: מחיצה] ננעל לפניו וכו'. ר' אבהו אמר משביעין אותו מזיו השכינה".

תורה הנלמדת מתוך הדחק נעשית כעצם מעצמותו ושורה עליו רוח הקודש

זאת ועוד, תורה הנלמדת מתוך הדחק היא אחרת לגמרי ממי שלומד שלא מתוך דחק. לפי שבתורה הנלמדת מתוך דחק, נעשית התורה שלומד כחלק מהאדם ממש, וכמו שכתב הרה"ק רבי משה יחיא מאורוב וצ"ל באש דת (אבות עמ' קטז), שהלומד תורה מתוך צער תורתו מתקיימת בידו יותר משהי' לומד בלא צער, כי לימוד התורה הנלמד מתוך הדחק נעשית התורה כעצם מעצמיו.

ובתורת אבות (עמוד רח"צ) מביא מעשה שהיה אצל הרה"ק רבי אברהם (הראשון) מסלונים וצ"ל, שתלמידו הרה"צ רבי יהודה ליב וצ"ל הי' מסדר כתביו הק', ופעם מסר הרה"ק מסלונים לידו מאמר על "חוקת הפרה", ואח"כ שאל אותו הרבי לחוות דעתו על המאמר, והשיב בהתפעלות שלא יתכן לחבר מאמר כזה אם לא ברוח הקודש, השיב לו הרבי: רוח הקודש אינני יודע, אבל הרבה למדתי מתוך הדחק, וחז"ל אמרו ש"הלומד מתוך הדחק רוח הקודש שורה עליו".

המקבל עליו עול תורה מתוך הדחק זוכה אח"כ להרחבה

ברם, ברכה מיוחדת ישנה מרבינו הק' רבי יהודה הנשיא במס' אבות (פ"ג מ"ה): "כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ". דהיינו, שמי שמקבל עליו עול התורה יש לו ברכה והבטחה מרבינו הק' שאדם כזה "מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ". אמנם מקודם צריכים לקבל עליו באמת עול תורה, ואז אחר כך לו יש ברכתו של רבינו הק' שמעבירין ממנו עול דרך ארץ, ואף יש לו פרנסה בשפע.

וכהא שאמר הרה"ק המנחת אלעזר ממונקאטש וצ"ל בספרו דברי תורה (מהדורא רביעאה אות א), שהעתיק תוכן הדרשה שאמר להבחורים בפתיחת הזמן, כשעדיין לא הי' החלק הגשמי מסודר להם, ודיבר להם דרשת מוסר, ואף כי דיבר לבחורי הישיבה, מ"מ דבריו הק' הם מוסר השכל לכל לומדי תורה.

וזאת אשר אמר אליהם: "אהוביי הבחורים, אם כי הבעלי בתים מעירינו הם התנצלו כי כל התחלות קשות בתחלת הזמן, ואח"כ בעבור איזה שבועות יוטב מצב בהישיבה ע"ד ארוחתם וכיוצא, אך אתם אהוביי אל תבטחו בזה בנדיבים בהבטחותיהם ואמרות פיהם, ומשנה שלימה שנינו באבות "פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחי", ובתורה אתה עמל אשריך בעוה"ז וטוב לך בעוה"ב". ולכאורה קשה, התינח טוב לעוה"ב (כי למחר לקבל שכר), אבל אשריך בעוה"ז איפה הטובות בעוה"ז מחיי צער כזה. אולם נודע, כי כל זה דיבר התנא למי שיש בלבו אהבת התורה והוא משליך נפשו מנגד וכל תענוגי גופו, ובאמת למי שהולך במסירת נפש וידלג שור באהבת התורה, יעזרוהו השי"ת בודאי בכל צרכיו הנחוצים לגופו ללמוד תורה וכו', וכנודע אשר הרן בראותו אברהם אבינו הלך לכבשן האש ויצא לשלום וניצל הלך גם הוא ועי"ז נשרף שמה, ולא ידע כי אברהם אבינו הלך רק במסירת נפש על מנת לשרוף, ולבסוף יהי' בעזר השי"ת אשריך בעוה"ז וטוב לך בעוה"ב נחלת שני עולמים ע"י התורה".

דהיינו, שהנהגת האדם הרוצה לזכות ללמוד ולעסוק בתורה הק' צריך להיות על דעת פת במלח תאכל, ואז אם הולך על דעת זה יש לו סייעתא דשמיא לברכתו של רבינו הק': "מעבירין ממנו עול דרך ארץ".

וכהא שהתבטא פעם הרה"ק רבי מרדכי שלמה מבאיאן זצ"ל בעניני החזקת מוסדות התורה, ואמר במתק לשונו: כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו' (אבות ו, ד), אבל זו לא מצות עשה דאורייתא, והראי' כדכתיב (משלי ג, יח) "בשמאלה עושר וכבוד".

אם מנהיג עצמו במדת ההסתפקות וההכנעה הקב"ה יפרנסו ברווח

בספר בית יעקב להרה"ק מקאצק זצ"ל בפרשת ויקהל כתב לפרש הפסוק (שמות לה, ב) "ששת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה'". וזה לשונו: "על פי אשר שמעתי בשם הרב הצדיק המגיד מקאזניץ זצלה"ה, על מאמרם "עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות", ירצה, שגם בחול עשה שבת, ותהיה כל ששת ימי המעשה בבחינת שבת, ואל תדאג ותאמר מהיכן אפרנס ואולי אצטרך לבריות, על זה הבטיחו חז"ל ואל תצטרך לבריות, כי המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ, וה' יתברך יזמין לו פרנסתו ומלאכתו נעשית על ידי אחרים. וזה ששת ימים תעשה מלאכה - מאליה, כאשר תהיה בבחינה זו כנ"ל, אז וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה'".

ואדם שלומד מתוך הדחק, אז אף לאחר שכבר שנתעשר שוב אינו מבטל מתורתו, כי תורתו נעשית לו קנין בנפשו, וכמו שכתב הרה"ק מפלנאה זצ"ל בתולדות יעקב יוסף בפרשת בראשית (אות ב) וזה לשונו: "איתא במשנה דאבות (פ"ו מ"ד), "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא", והקשיא מפורסמת, בשלמא לעולם הבא אתי שפיר שטוב לו, מה שאין כן אשריך בעולם הזה, מהו אשריך - פת במלח וכו'? ונ"ל וכו', וזהו כוונת המשנה, אם נוהג בדרכי תורה פת במלח תאכל וכו' שמקיים התורה מעוני, והושרש במדת הסתפקות ובהכנעה, להיות פנוי שלא לעסוק בהבלי הזמן, רק ללמוד ולעשות בעסקי עולם הבא, ולכך סופה לקיימה מעושר, כמאמר ר' יונתן באבות (פ"ד מ"ט "המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר"), רצה לומר גם שיעשיר לא יבטל מתורתו, כי נעשה קנין בנפשו".

ונסיים בדברי בעל החידושי הרי"ם זצ"ל בפרשת משפטים (עמ' קיג) שעמד על דברי רש"י: "במוכר עצמו מפני דחקו". והקשה, והלא לא הי' לו מה לאכול ולכן מכר עצמו מפני דחקו, וא"כ מה חטאו? ותירץ וז"ל: "וצריך לומר, שאם הי' משעבד עצמו להקב"ה, הרי הדין הוא שהקונה עבד עברי חייב האדון במזונות אשתו ובניו, ולא הי' מגיע למכור עצמו מחמת דחקו!".

דהיינו, אדם המשעבד את עצמו להקב"ה ומקבל עליו עול תורה באמת, ומוכן ללמוד מתוך הדחק, ואכן כך באמת לומד הוא מתוך הדחק, הרי הקב"ה מתחייב לו שמעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ כדי שיוכל ללמוד במנוחת הנפש, וזוכה ל"בשמאלה עושר וכבוד", וגם "אשריך בעוה"ז וטוב לך לעולם הבא".

